

rejtingi-krupnejshix-kompanij-ukrainy.html 10. Сайт незалежного уповноваженого рейтингового агентства IBI-Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibi.com.ua/bokovye-bloki/novosti-i-sobytiya/analitika/analitika/article/11/> 11. Сайт журналу “Експерт” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.raexpert.ru/> 12. Сайт Інтернет-журналу про страхування Forinsurer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com> 13. Сайт “Знай страхование” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.znay.ru/greencard/rating.shtml> 14. Закон України “Про страхування” №85/96-ВР від 07.03.1996 р зі змінами та доповненнями. 15. Баранова В.Г. Фінансовий механізм функціонування страхової системи/ – Одеса: Видавництво “ВМВ”, 2009. – 380 с.

УДК 657.1:658:4

І.С. Стеців

Національний університет “Львівська політехніка”

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ВНЗ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ

© Стеців І.С., 2010

Досліджено наукові підходи до трактування економічної безпеки ВНЗ. Сформульовано понятійний апарат економічної безпеки та визначено значення планування в організованні економічної безпеки ВНЗ.

Ключові слова: економічна безпека, планування, процес, складові економічної безпеки.

THE ECONOMIC SECURITY OF INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION: THE ESSENCE AND PLANNING PARTICULARITIES

In the article the scientific going is investigational near interpretation of economic security of INSTITUTE of higher. The concept vehicle of economic security is formulated and a planning role is certain in organization of economic security of INSTITUTE of higher.

Keywords: economic security, planning, process, constituents of economic security.

Постановка проблеми. Протягом минулих років в Україні дуже популярним є здобувати вищу освіту. Абітурієнт був готовий платити за освітні послуги, не завжди роздумуючи над їх вартістю та якістю. У ВНЗ скористалися такими умовами. У більшості з них створювалися економічні, юридичні, факультети міжнародних відноси із порушенням основ науки планування. Особливо характерно це було для закладів недержавного сектору економіки, адже ці спеціальності приносили великі доходи і якість освіти деякою мірою відійшла на задній план. Внаслідок цього, на ринку праці України створилась ситуація, коли кількість випускників ВНЗ перевищувала потребу у спеціалістах такого профілю. Але демографічна ситуація останніх двох років та економічна криза порушила благополучні умови існування ВНЗ. Нестача абітурієнтів та важке фінансове становище громадян призвели до втрати ВНЗ своїх позицій. Іншим чинником стало те, що змушує замислитись керівників ВНЗ, що через виявлені порушення було припинено діяльність 10 вищих навчальних

закладів і їх філій [1; 2; 3]. Сьогодні абітурієнт, обираючи ВНЗ, ретельно вивчає його стабільність, престиж та економічне благополуччя. Такий стан викликає необхідність роботи ВНЗ у напрямках створення умов, які б забезпечили його адекватне існування, тобто таких, що спрямовані на економічну безпеку.

За останні роки у наукових колах України точиться широка дискусія стосовно категорії “економічна безпека” держави та підприємства. А.С. Соснін та П.Я. Пригунов вважають, що економічне благополуччя тримається на трьох китах: розвиток, безпека і прибуток [4, с.63]. У чинному законодавстві є визначення економічної безпеки України – це такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім’ї, суспільства та держави [5].

На наш погляд, забезпечення безпеки в сучасних умовах – першочергова проблема для всіх суб’єктів господарювання.

Аналіз літературних джерел, що висвітлюють проблеми економічної безпеки підприємства дає підстави зазначити, що серед науковців відсутній єдиний підхід до визначення суті економічної безпеки підприємства, а також характеристики цієї категорії, загалом, і для ВНЗ, зокрема. Важливість проблеми та недостатність її дослідження обумовлюють актуальність теми роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд літературних джерел свідчить про таке. Одні вчені характеризують економічну безпеку підприємства як стан найефективнішого використання ресурсів для запобігання загроз та забезпечення стабільного функціонування підприємства в теперішній час і в майбутньому [6, с.138]. Інші – як стан корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки та устаткування, прав) підприємницьких здібностей, за якого гарантується найефективніше їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім та зовнішнім негативним впливам [7, с.466], а також, як стан і здатність протистояти небезпеці, що руйнує спроможність реалізувати свою місію в системі панівних суспільних відносин [8, с.164].

Окремі автори вважають, що безпека, як явище, завжди стоїть поряд з поняттям небезпеки: “Її дуальність з безпекою є іманентною, тому безпека завжди має розглядатися в парі з небезпекою...” [9, с.43]. М.М. Єрмошенко трактує небезпеку як об’єктивно існуючу можливість негативного впливу на якесь явище, систему, механізм, соціальний організм, унаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану тощо [10, с.23]. Ризик – одна з форм небезпеки, тобто можлива небезпека невдачі запланованих дій [11, с.583], можливість виникнення несприятливих або небажаних наслідків діяльності самого суб’єкта [6, с.10]. Загроза економічній безпеці – це сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку для реалізації інтересів підприємства у економічній сфері [5].

Крім визначення суті економічної безпеки важливе місце займає обговорення її складових, процесу організації економічної безпеки та пов’язаних із цим функцій управління. Вчені виділяють декілька функціональних складових поняття економічна безпека підприємства: фінансова складова; інтелектуальна й кадрова складові; техніко-технологічна складова; політико-правова складова; інформаційна складова; екологічна складова; силова складова [12, с.326]. Ми підтримуємо необхідність виділення складових економічної безпеки, але вважаємо, що їх доцільно деталізувати.

Як відзначає С.Ф. Покропивний, організація економічної безпеки ґрунтується на плануванні та об’єднує такі дії: формування необхідних ресурсів; загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки; стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства; загальнотактичне планування економічної безпеки; тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства; оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства; здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки; загальна

оцінка досягнутого рівня економічної безпеки. [7]. Як бачимо важливе місце у організації економічної безпеки належить плануванню, як функції управління.

Ми погоджуємося із вищенаведеним, але вважаємо, що саму економічну безпеку доцільно розглядати як процес (дії), які вимагають уточнення характеристики.

Дослідження практики стратегічного та тактичного планування фінансово-господарської діяльності виявили відсутність методики планування собівартості навчання, що не дозволяє виявити рівень економічної безпеки у цій частині [13, с.150–151], і не дозволяє уникати та вчасно реагувати на загрози та ризики з боку зовнішнього та внутрішнього середовища, тобто забезпечити економічну безпеку ВНЗ. Проведені дослідження дають підстави зазначити, що економічній безпеці ВНЗ не надається належна увага. Але загальні підходи до характеристики економічної безпеки підприємства, на наш погляд, доцільно взяти за основу у діяльності ВНЗ, врахувавши особливості їх функціонування.

Формулювання цілі статті. Сформулювати понятійний апарат економічної безпеки ВНЗ та визначити значення планування в організації економічної безпеки ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, економічна безпека ВНЗ залежить від спроможності керівництва попередити та уникати можливі загрози і ліквідувати шкідливі наслідки негативних явищ, що впливають на їхню діяльність, як суб'єкта економіки. Саме неспроможність вчасно відреагувати і попередити явища економічного характеру призвела до кризового стану багатьох приватних ВНЗ в Україні. Щодо розглянутих аспектів економічної безпеки, адаптуючи їх до ВНЗ, ми вважаємо за доцільне викласти такі параметри.

Опираючись на загальні визначення, вважаємо, що економічна безпека ВНЗ – це такий стан його економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і гарантує стабільне функціонування та динамічний розвиток.

Нам видається важливим розгляд економічної безпеки, як процесу у статичі і динаміці. Статика виражається його структурою (таблиця).

Загальна структура процесу економічної безпеки

Етапи процесу економічної безпеки	Складові функціональної безпеки	Фінансова складова	Інтелектуальна й кадрова складові	Технічна складова	Технологічна складова	Нормативно-правова складова	Інформаційна складова.
1. Формування необхідних ресурсів							
2. Загально стратегічне прогнозування та планування економічної безпеки на сонові стратегічного планування фінансово-господарської діяльності підприємства							
3. Загально тактичне планування економічної безпеки на основі тактичного планування обліку і контролю фінансово-господарської діяльності підприємства							
4. Здійснення попереднього, поточного та ретроспективного аналізу рівня економічної безпеки							
5. Контроль та загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки							
6. Підготовка даних для управління фінансово-господарською діяльністю підприємства пов'язаних із економічною безпекою підприємства							

Процес економічної безпеки у динаміці – це виконання дій за необхідними параметрами і методикою скерованих на створення умов забезпечення стійкості ВНЗ.

Таке подання процесу економічної безпеки показує, що кожна її складова повинна досліджуватись на всіх етапах, це забезпечить комплексний підхід до економічної безпеки. У наведеній схемі є точнішим запропонований нами перелік функціональних складових та етапів процесу. Стосовно наведених складових економічної безпеки ВНЗ, на наш погляд, доцільною є така характеристика.

1. Фінансова складова – вважається провідною й вирішальною, оскільки у ринкових умовах господарювання фінанси є основою будь-якої економічної системи. Фінансова складова – це взаємовідносини у галузі фінансів, які виникають під час здійснення фінансово-економічної діяльності ВНЗ.

2. Інтелектуальна й кадрова складові: охоплюють взаємозв'язані і водночас самостійні напрями діяльності ВНЗ:

- перший – зорієнтовано на роботу з професорсько-викладацьким складом, на підвищення ефективності діяльності всіх категорій персоналу і одночасно створення необхідних умов для розвитку особистості.

- другий – націлено на збереження й розвиток інтелектуального потенціалу, тобто сукупності прав на інтелектуальну власність або на її використання (зокрема забезпечення збереження авторських прав на лекційні, методичні матеріали тощо).

3. Технічна складова: наявність аудиторних площ відповідно до встановлених норм, забезпечення навчального процесу необхідною технікою, що відповідає сучасним світовим аналогам (оснащення комп'ютерних, лабораторних аудиторій підручними матеріалами для проведення занять).

4. Технологічна складова забезпечення проведення занять з дотриманням вимог щодо викладання навчальних дисциплін (індивідуальні плани викладачів, навчальні, робочі програми, календарні плани тощо).

5. Нормативно-правова складова: забезпечення матеріалами чинного законодавства України, з одного боку, як суб'єкта приватного сектора економіки, з іншого, як навчального закладу, які регламентують діяльність ВНЗ.

6. Інформаційна складова – використання інформації двох середовищ: внутрішньому та зовнішньому. До першого зараховуємо економічну інформацію, яка формується під час фінансового господарської діяльності ВНЗ та навчального процесу безпосередньо. До другого – інформацію, що формується поза межами ВНЗ і використовується для вивчення конкурентного середовища (діяльності інших ВНЗ), демографічного стану, фінансової спроможності населення тощо.

Щодо етапів процесу економічної безпеки бачимо, що важливе місце у кожному із них займає планування економічної безпеки, яке тісно пов'язане із плануванням фінансово-господарської діяльності та витратами і формуванням собівартості навчання зокрема. При цьому кожен етап буде деталізований окремими діями, зокрема аналіз та оцінка досягнутого рівня економічної безпеки підприємства не можлива без використання інформації про витрати діяльності ВНЗ і не лише загалом, але й у розрізі структурних підрозділів (факультетів, спеціальностей, курсів тощо).

Висновки. Наведене визначення економічної безпеки ВНЗ дає можливість зрозуміти суть цього явища. Визначення складових та етапів процесу економічної безпеки сприяє розумінню її загального змісту та технології здійснення. Подальші дослідження будуть спрямовані на детальну характеристику робіт, пов'язаних із функціонуванням економічної безпеки, розроблення методики їх виконання, виявлення взаємозв'язків між аспектами діяльності ВНЗ та створення умов щодо забезпечення їх економічної безпеки.

1. [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/> Наказ МОН N 2407 від 12.11.2008 р. 2. [Електронний ресурс] режим доступу:<http://www.mon.gov.ua/> Наказ МОН N 2625 від 23.12.2008 р. 3. [Електронний ресурс] режим доступу:<http://www.mon.gov.ua/> Наказ МОН N 213 від 04.02.2009 р. 4. Соснин А.С. Менеджмент безпеки підприємства: (учебное пособие) / А.С. Соснин, П.Я. Пригунов (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. – К.: Изд-во Епрон. ун-та, 2002. – 559 с. 5. [Електронний ресурс] режим доступу:<http://www.me.gov.ua/control/uk/> Наказ N 60, 02.03.2007 “Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України”. 6. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. – М.: ЗАО “Бизнес-школа Интел-синтез”, 1997. 288 с. 7. Економіка підприємства: підручник / (Покропивний С.Ф. та ін.) під ред. С.Ф. Покропивного (вид.2-е, перероб. та доп.) – К.:КНЕУ 2001. 528 с. 8. Основы экономической безопасности: підручник – К.: Вид-во нац. ун-ту внутр. Справ, 2003. 236 с. 9. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення: (монографія) / З.В. Герасимчук, Н.С. Вавдіюк. – Луцьк: Настир’я, 2006. 244 с. 10. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення: (монографія) / М.М. Єрмошенко – К.: Київ нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 209 с. 11. Економіка підприємства: підручник / (Петровиц Й.М., Боженко О.М. та ін.) під ред. Й.М. Петровича – Львів: “Новий світ 2000”, 2004. – 680 с. 12. Макаровська Т.П. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2008 р. – 384 с. 13. Стеців І.С. Методика визначення собівартості навчання як спосіб забезпечення ефективного функціонування учбових закладів недержавного сектора економіки. // матеріали науково-практичної конференції “Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні” 23–24 квітня 2010 р. – Тернопіль: Крок, 2010. – 257 с.